

Само је у Шпанији избио грађански рат

Пише: Хулиан Касанова
уторак, 04 октобар 2011 19:07

У првим месецима 1936. шпанско друштво је било веома подељено, са прилично нарушеним саживотом, и као што се догађало у свим европским земљама, уз могући изузетак Велике Британије, одбојност према либералној демократији у корист ауторитаризма, расла је гигантским корацима. Али, ништа од тога није обавезно водило у грађански рат. Он је почео зато што је једна војна побуна против Републике, скршила способност државе и републиканске владе да одрже поредак. Армија и снаге безбедности спречили су победу побуне, остваривање њеног главног циља; брзо освајање власти. Али, пошто је битно смањена способност Владе да одржи поредак, државни удар је утро пут отвореном насиљу без преседана група које су га подржавале и група које су му се супротставиле. Био је јул 1936. и тако је отпочео Шпански грађански рат.

Није то била најављена хроника столетне фрустрације, која је обавезно морала да заврши у експлозији колективног насиља. Историја Шпаније тих година није била на маргини од европске историје, нису јој биле стране социјалне, економске, политичке и културне промене које је доживљавао остатак континента. А скоро ниједна европска земља није своје конфликте тада решила мирним путем.

Између 1910. и 1931. у Европи је настало више република, демократских режима или са демократским аспирацијама, и смениле су наследне монархије које су у тим земљама постојале столећима. Већина њих, а неке веома значајне као немачка, аустријска и чешка, настале су као последица пораза у I светском рату. Низ је почео у Португалу са рушењем монархије 1910. а последња успостављена била је шпанска република. Једина које је из тих година као демократија трајала све до II светског рата била је Ирска, успостављена 1922. године. Све остале су биле срушене војним антиреволуционарним побунама, ауторитарним или фашистичким. Али, војни удар из јула 1936. био је једини који је изазвао грађански рат. И то је разлика коју треба објаснити; зашто је у Европи дошло до једног грађанског рата.

Скоро ниједна европска земља није своје конфликте тада решила мирним путем.

Само је у Шпанији избио грађански рат

Пише: Хулиан Касанова
уторак, 04 октобар 2011 19:07

Треба почети од једне јасне тврдње; без војне побуне из јула 1936. не би било грађанског рата. Гледајући историју Европе из тих година, и других република које нису могле да се одрже као демократски режими, нормално би било да не преживи ни шпанска република. Али, то никада нећемо сазнати са сигурношћу, јер је војна побуна имала своју посебност у изазивању расцепа у самој армији и снагама безбедности. И пошто је то изазвала, отворила је могућност да се различите наоружане групе боре за одржавање власти или за њено освајање.

До грађанског рата је дошло зато што војни државни удар није одмах постигао свој основни циљ, освојити власт и срушити републикански режим, и зато што је, за разлику од онога што се догодило у другим републикама из тог периода, овде дошло до значајног и широког војног и цивилног отпора наспрам покушаја да се уведе један ауторитарни режим. Без те комбинације државног удара, поделе у оружаним снагама и отпора, никада не би дошло до грађанског рата.

Према томе, грађански рат је био производ војне побуне, која може да се објасни интервенционистичком традицијом армије у политици, и привилегованим местом које је она заузимала у држави, а што је доведено у питање новим републиканским законодавством

, на шта је она и реаговала. Државни удар је наишао на отпор, јер шпанско друштво из 1936. није било исто као оно из 1923. када су побуни из септембра те године генерала Мигел Примо де Ривере ишли у прилог општа уздржаност у армији, слабост владе, пасивност јавног мњења које се није одупрло, и изнад свега, сагласност краља Алфонса XIII.

Године 1936. у Шпанији је постојала република, чији су закони и деловање отворили историјску могућност да се реше нерешени проблеми, али су такође и изазвали битне чиниоце нестабилности, наспрам којих њене владе нису знале, или нису могле да покрену одговарајуће ресурсе како би их умањили. Наспрам тако високог нивоа политичке и друштвене ангажованости какав је републикански режим увео и створио, државни удар није могао да заврши онако како је то успевао толико пута у историји Шпаније, као прости повратак изгубљеног реда, ослоњен на традиционалне вредности. Ако је хтела да се сруши Република, била је потребна нова верзија, насилна, антидемократска и антисоцијалистичка, какву је фашизам већ био створио на другим местима у Европи, која ће затворити кризу и заиста поништити све отворене раскиде, или оне увећане републиканским периодом.

Само је у Шпанији избио грађански рат

Пише: Хулиан Касанова
уторак, 04 октобар 2011 19:07

До грађанског рата је дошло зато што војни државни удар није одмах постигао свој основни циљ, освојити власт и срушити републикански режим, и зато што је, за разлику од онога што се догодило у другим републикама из тог периода, овде дошло до значајног и широког војног и цивилног отпора наспрам покушаја да се уведе један ауторитарни режим.

Све до увођења Друге републике у априлу 1931. шпанско друштво се држало прилично на маргини од тешкоћа и поремећаја који су од 1914. потресали већину европских земаља. Шпанија није учествовала у I светском рату, и према томе, није претрпела снажан потрес који је изазвао тај рат са падом Империја и њихових слугу, са демобилизацијом милиона бораца, и са задуживањем ради плаћања огромних сума потрошених у ратним напорима.

После I светског рата, у Европи су пад монархија, економска криза, авет револуције и ширење политичких права у масама, учинили да важни сектори поседничке класе схвате демократију као улазна врата за владу пролетаријата и сиромашних класа. Уплашени комунизмом, приклонили су се ауторитарним решењима.

Осим тога, ти нови парламентарни и уставни режими од почетка су се суочили са фрагментацијом политичке лојалности националног, лингвистичког, верског, етничког или класног типа, што је одвело у политички система са много малих и слабих партија. Стварање Влада јер бивало све теже, са нестабилним и промењивим коалицијама. Ниједна партија у Немачкој није остварила солидну већину у пропорционалном репрезентативном систему уведеном Вајмарским уставом, а исто се може рећи и за Бугарску, Аустрију, Чехословачку, Пољску или Шпанију у току две последње године Републике. Опозиција је ретко када признавала резултате избора, а видећи те године нестабилности и сукоба, поверење у парламентарну политику се губило и водило велике делове тих слојева у потрагу за политиком која би заменила демократију.

Фашизам и комунизам, два велика покрета настала из I светског рата, и који ће две деценије касније изазвати и II светски рат, једва да су имали корена у шпанском друштву у току година Републике, и нису достигли стварну и битну улогу све док није отпочео Грађански рат.

Фашизам се у Шпанији јавио касније него у другим земљама, посебно ако су референце Италија и Немачка, и био је јако слаб као политички покрет све до пролећа 1936. године.

Само је у Шпанији избио грађански рат

Пише: Хулиан Касанова

уторак, 04 октобар 2011 19:07

У току првих година Републике, једва је налазио место на сцени коју су заузимали крајња монархистичка десница и политички католицизам који је ишао све више у десно. Али, победа Хитлера у Немачкој привукла је интерес многих крајњих десничара, који су, не знајући још увек много о фашизму, видели у примеру нациста добар модел да би се срушила Република. Она које ће постати главна фашистичка партија у Шпанији, Шпанске Фаланге, основана је 29. октобра 1933. од Хосе Антонија Примо де Ривере, сина бившег диктатора.

У шпанском друштву тих година није било ни комунизма, друге велике идеологије и политичког покрета насталог из I светског рата. Шпанска комунистичка партија (орг. ПЦЕ), основана почетком 20-их година следећи есенцијалне принципе Комунистичке интернационале, јавила се у Републици са кратком историјом у поређењу са социјализмом и анархизмом, и са организацијом која је окупљала неколико стотина чланова. На изборима одржаним 1931. и оним из 1933. није освојила ниједно посланичко место, и присуство у шпанском друштву је први пут најавила 1934. када је Коминтерна променила политику „класа против класе“, критику буржоаске демократије фронтирањем антифашистичких фронтова. На изборима у фебруару 1936. интегрисана у Народни фронт, ПЦЕ је освојила 17 посланичких места (од 470 колико их је парламент имао). Још увек није била партија маса, али је изашла из изолације.

Дакле, само захваљујући Грађанском рату, комунизам и фашизам су стекли истакнути утицај на политику и на шпанско друштво 30-их година. Пре војне побуне из јула 1936. ни фашизам ни комунизам нису имали снаге да дестабилизују Републику. У пролеће те године, после избора на којима је победио Народни фронт, јавило се насиље кроз атентате на неке познате личности, а директни судари оружани политичких група са левице и деснице постали су пракса, понекад и са крвавим резултатима, уз реторичка претеривања и вербалну агресивност неких лидера. Два највеће парламентарне партије, социјалисти и ЦЕДА (Шпанска кофендерација десничарских партија, прим. прев), у тим првим месецима 1936. нису допринеле политичкој стабилности демократије и саме Републике. Политика и шпанско друштво су показивали јасне знаке кризе, што обавезно не значи да је једини излаз био грађански рат.

Све до увођења Друге републике у априлу 1931. шпанско друштво се држало прилично на маргини од тешкоћа и поремећаја који су од 1914. потресали већину европских земаља.

У свему, нема једноставног одговора на питање зашто је клима еуфорије и наде из 1931.

Само је у Шпанији избио грађански рат

Пише: Хулиан Касанова

уторак, 04 октобар 2011 19:07

прешла у суров и истребљивачки рат 1936/39. године. Претње друштвеном реду и раскид односа класа, уочавају се много више у 1936. него у првим годинама Републике. Политичка стабилност режима је такође била више угрожена. Језик класе, са реториком о социјалним поделама и са подстицањем да се нападне противник, постепено су натапали атмосферу у Шпанији. Република је покушала да реформише превише ствари одједном; пољопривреду, Цркву, Армију, образовање, радне односе. Подстакла је велике наде које није могла да задовољи, и убрзо је себи створила много моћних непријатеља.

Никакав конфликт, социјални протест или немир који се догодио у току Друге републике, пре војне побуне из 1936. године, није имао организациони и оружани капацитет да би покренуо одрживу акцију против успостављене власти. У историји, грађански ратови се не јављају обавезно као резултат хаотичних ситуација, како то побуњеници из јула 1936. и неофранкистичка актуелна виђења, намеравају да докажу да је то тако било у Шпанији у пролеће те године.

Док су оружане снаге браниле Републику и слушале наређења власти, поредак је могао да се одржава, а војно-десничарски или револуционарни покушаји да га сруше су пропали, макар је то било, као и у току револуције у Астурији у октобру 1934. са високом ценом у крви. Смртни ударац Републици је задат изнутра, из самог њеног одбрамбеног механизма, од стране самих официра који су у јулу 1936. прекршили заклетву дату том режиму.

Од тог тренутка, почела је насилна борба за освајање власти. Судбина Шпаније је била одлучена оружјем. Резултат знамо. Немирни политички и социјални живот Републике био је замењен историјом деградације и масовних убистава. Колико год да се говори о насиљу које је претходило Грађанском рату у покушају да се оправда његово избијање, јасно је да је у историји Шпаније у XX веку све било другачије после јула 1936. године. Биле су довољне три године, па да друштво претрпи талас насиља и подцењивања живота без преседана. И из тога је настао мир Франка, држава терора, наставак ратног стања, режим злочина и застрашивања.

Превео из *Ел Паис*-а Бранислав Ћорђевић